

ZAPISNIK

**sa 24. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore,
održane 1. novembra 2018. godine**

Sjednica je počela u 11 sati i 10 minuta.

Sjednici je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sljedeći članovi Odbora: dr Suad Numanović, mr Mihailo Anđušić, dr Nedžad Drešević, Mirsad Murić i poslanica Ana Nikolić, zamjena člana Odbora Momčila Martinovića, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Elmir Kurtagić, v.d. direktora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u Nevladinoj fondaciji "Građanska alijansa".

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Marta Šćepanović, predsjednica Zakonodavnog odbora, Adrijan Vuksanović, predsjednik Odbora za evropske integracije i Mladenka Tešić, program menadžerka za ljudska prava i demokratizaciju u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori.

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sljedeći

DNEVNI RED:

- Usvajanje Zapisnika sa 23. sjednice Odbora, održane 3. oktobra 2018. godine -

- 1. IZVJEŠTAJ O RADU FONDA ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA ZA 2017. GODINU;**
- 2. SPORAZUM (PREDLOG) O SARADNJI IZMEĐU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, ZAKONODAVNOG ODBORA I ODBORA ZA EVROPSKE INTEGRACIJE I NEVLADINE FONDACIJE „GRAĐANSKA ALIJANSA“;**
- 3. IZVJEŠTAJ I INFORMACIJA O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U OKTOBRU 2018. GODINE:**
 - (1) Izvještaj o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode na Interparlamentarnom sastanku odbora na temu "Aspekti osnovnih prava inkluzije Roma i borba protiv antiromstva", održanom u Briselu 18. oktobra 2018. godine;
 - (2) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihaila Anđušića na Panel diskusiji „Doprinos medija smanjenju predrasuda o Romima“, održanoj u Podgorici 8. oktobra 2018. godine, I
- 4. TEKUĆA PITANJA.**

Zapisnik sa 23. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, održane 3. oktobra 2018. usvojen je jednoglasno, bez primjedbi.

PRVA TAČKA- IZVJEŠTAJ O RADU FONDA ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA ZA 2017. GODINU

Uvodno obrazloženje o Izvještaju o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2017. godinu dao je v.d. direktora Fonda Elmir Kurtagić.

Podsjetio je da je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama donešen u aprilu 2017. i stupio na snagu u maju 2017. Odluku o osnivanju Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava trebalo je uskladiti sa ovim zakonom u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu Zakona, izbor Upravnog odbora Fonda trebalo je izvršiti u roku od 90 dana od usklađivanja Odluke, a izbor direktora Fonda u roku od 90 dana od dana izbora Upravnog odbora. S obzirom na to da je Skupština izabrala Upravni odbor Fonda krajem jula 2018. godine, sa svim ostalim aktivnostima se značajno kasnilo. Istakao je da je prethodni direktor Fonda pripremio Izvještaj o radu Fonda za 2017. godinu i da je usvojen na drugoj sjednici Upravnog odbora, održanoj 26. septembra 2018.

Kurtagić je naglasio da je Fond u periodu od osnivanja 2008. godine zaključno sa 2017. podržao 1.345 projekata, a zahvaljujući sredstvima Fonda održano je na desetine okruglih stolova, tribina, radionica, folklornih aktivnosti, koncerata, izložbi slika i fotografija, radio i TV emisija. Fond godinama finansijski podržava skoro sve štampane medije u Crnoj Gori koji se izdaju na albanskom, bosanskom, hrvatskom, romskom i srpskom jeziku, izuzev nedjeljnika "Koha Javore" čije izdavanje finansira Skupština Crne Gore. Biblioteka Fonda posjeduje preko 400 naslova koji obuhvataju poeziju, romane, pripovijetke, drame, putopise, memoare, eseje, studije, zbornike, monografije, periodike, vjersku literaturu, priručnike, rječnike, kataloge i brošure. Autori objavljenih djela su pojedinci i nevladine organizacije koji pokazuju interesovanje za problematiku manjinskih naroda, a uglavnom su i sami pripadnici neke od šest manjinskih zajednica u Crnoj Gori. Istakao je da su posebno ponosni na značajan broj fizičkih lica koji su se književnim djelima, likovnim i muzičkim radovima afirmisali zahvaljujući Fondu. Takođe, Fond je prepoznao kapacitet malih nevladinih organizacija koje svojim djelovanjem ne samo da pokreću inicijativu za rješavanje bitnih pitanja za određenu nacionalnu zajednicu, već ojačavaju svoje administrativne kapacitete.

Kurtagić je podsjetio da je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama iz aprila 2017. godine reformisan rad Fonda u cilju sprečavanja objektivno mogućeg konflikta interesa, uvođenja dvostepenosti kod odlučivanja o projektima, kao i unapređenja monitoringa i evaluacije projekata. U narednom periodu kroz praktičnu primjenu izmijenjenog Zakona očekuje značajniji i veći napredak u radu Fonda. Saopštio je da će tada moći realizovati i sugestije koje se odnose na jačanje kadrovskih kapaciteta, sadržane u Zaključku Skupštine Crne Gore donesenom povodom razmatranja Izvještaja o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2016. godinu.

U skladu sa novim Zakonom o državnim službenicima i namještenicima bili su u obavezi da do septembra 2018. usklade Akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta sa Zakonom, što još nije realizovano. Upravni odbor je donio Statut Fonda na trećoj sjednici održanoj 26. oktobra 2018., a nakon davanja saglasnosti na isti od strane Skupštine Crne Gore, donijeće i Akt o sistematizaciji radnih mjesta vodeći računa o jačanju kadrovskih kapaciteta zaduženih za monitoring i evaluaciju projekata.

Smatra da se u dovoljnoj mjeri ne priznaje značaj Fonda, iako je to institucija koja je potrebna pripadnicima manjinskih naroda, ali i svima koji žive u Crnoj Gori, jer kroz bolje upoznavanje i poštovanje svih naših osobenosti, zajedno možemo uspješnije razvijati demokratsku Crnu Goru i graditi put ka Evropskoj uniji.

U raspravi su učestvovali: koordinator Programa ljudskih prava i pravde u Nevladinoj fondaciji "Građanska alijansa" Milan Radović, članovi Odbora mr Mihailo Anđušić, Mirsad Murić, dr Nedžad Drešević, dr Suad Numanović i predsjednik Odbora dr Halil Duković.

Koordinator Programa ljudskih prava i pravde u Nevladinoj fondaciji „Građanska alijansa“ Milan Radović je saopštio da su u prethodnom periodu vršili detaljan monitoring rada Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i nijesu bili zadovoljni njegovim radom, ali su svjesni značaja ove Institucije za sve građane Crne Gore. NVO „Inicijativa mladih za ljudska prava“ je podnosila tužbe Upravnom sudu protiv odluka o raspodjeli sredstava Fonda koje su presudama Upravnog suda poništene. Smatra da fokus Fonda u narednom periodu treba da bude zaštita prava najugroženijih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, među kojima su Romi. Fond treba da podrži projekte čija realizacija će doprinijeti povećanju zapošljavanja pripadnika romske populacije. Bilo bi dobro da se razvija politika i praksa po kojoj bi manjinski mediji imali redovan prihod i finansirali se iz državnog budžeta kako njihov rad ne bi zavisio od projekata koje sprovode nevladine organizacije.

Radović je mišljenja da postoji preplitanje aktivnosti koje se sprovode u okviru projekata finansiranih od Fonda i onih koje sprovodi Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, pa bi Fond više trebao da se bazira na zaštiti prava manjinskih naroda.

Poslanik mr Mihailo Anđušić je naglasio da je Zakonom utvrđena obaveza da se Izvještaj o radu Fonda dostavi Skupštini do 31. marta tekuće za prethodnu godinu, što bi trebalo ispoštovati u narednom periodu. Takođe, naglasio je da Izvještaj sadrži tehničke greške koje zvanični dokument o kojem se raspravlja u Skupštini ne bi trebalo da sadrži.

Komentarišući Izvještaj za 2017. godinu u kojem se navodi da su podnosioci projekata češće bila fizička lica nego pravna lica, zanimalo ga je da li se fizičkim licima daje prednost prilikom dodjele novčanih sredstava. Istakao je da je u 2017. u potpunosti realizovano 45,3% projekata, pa bi u narednom periodu trebalo doprinijeti većem stepenu njihove realizacije. S obzirom da je samo 37% projekata dobilo najveću ocjenu narativnog izvještaja, ubuduće bi trebalo očekivati i veći kvalitet realizacije projekata. Podsjetio je na Zaključak Skupštine Crne Gore donesen na predlog Odbora za ljudska prava i slobode u decembru 2017. i apelovao na Fond i druge nadležne institucije da se ojačaju kadrovski kapaciteti Fonda.

Poslanik Mirsad Murić je saglasan sa sugestijom da fokus Fonda u narednom periodu treba da bude zaštita prava Roma kako bi se unaprijedio njihov status u društvu. Mišljenja je da Fond treba da pruži dodatnu podršku aplikantima koji podnose projekte u cilju zaštite prava Roma, kako bi se više ovakvih projekata realizovalo. S obzirom da je samo 37 % projekata dobilo najveću ocjenu narativnog izvještaja, ukazao je da bi bilo bolje podržati manji broj kvalitetnih projekata i dodijeliti im veća novčana sredstva čime bi se pružila učinkovitija podrška manjinskim narodima. Smatra da fizička lica češće od pravnih lica zloupotrebljavaju novčana sredstva dodijeljena od strane Fonda.

Poslanik dr Nedžad Drešević je istakao da su manjinski narodi mnogo važni za građansku Crnu Goru i vjeruje da će unaprijeđena zakonska rješenja doprinijeti kvalitetnijoj raspodjeli sredstava Fonda. Smatra da bi trebalo raditi na uvećanju novčanih sredstava Fonda. Uvjeren je da se formiranjem Upravnog odbora Fonda i Komisije za vrednovanje projekata smanjuje mogućnost zloupotrebe novčanih sredstava od strane fizičkih i pravnih lica koja apliciraju za sredstva Fonda.

Poslanik dr Suad Numanović smatra da je dobronamjeran kritički odnos medija i nevladinog sektora prema Fondu podstakao na donošenje kvalitetnog Zakona koji će doprinijeti boljem radu i raspodjeli sredstava Fonda. Mišljenja je da je Fond opravdao svoje postojanje, jer je dosadašnjim radom doprinio očuvanju i razvoju nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, iako je bilo dosta problema u njegovom funkcionisanju. Mnogi projekti nijesu do kraja realizovani, pa je važno uraditi kvalitetnu evaluaciju projekata. Podnosioci projekata ne vode dovoljno računa da njihovi projekti budu u korelaciji sa strateškim dokumentima Vlade, a dobro bi bilo da apliciraju takvim projektima i da se razvija međuinstitucionalna saradnja između svih subjekata koji raspodjeljuju sredstva nevladinim organizacijama. Saglasan je sa mišljenjem da aktivnosti koje se realizuju

od sredstava Fonda ne bi trebalo da se prepliću sa aktivnostima Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saglasan sa ocjenom da je Fond opravdao svoje postojanje, jer je veliki broj projekata usmjerenih na očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda u oblasti nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta realizovan zahvaljujući sredstvima Fonda. Mišljenja da je rijetko koja institucija bila toliko na udaru javnosti, kao što je Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava. Istakao je da je i Skupština Crne Gore donosila zakone koji su se mogli slobodnije tumačiti, nekoliko puta je mijenjana Odluka o osnivanju Fonda, nakon čega je donešen i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama koji bi trebalo da obezbijedi kvalitetniju raspodjelu sredstava Fonda. Teško je postići raspodjelu kojom će svi biti zadovoljni, jer kad se dijeli novac, uvijek ima prigovora. I Fond je svojim radom doprinio kritikama nevladinog sektora koji je insistirao na poštovanju zakona. Mišljenja je da je kontrola utroška sredstava veoma važna, ali u Crnoj Gori nemamo kvalitetan i jedinstven mehanizam za kontrolu trošenja sredstava koja dodjeljuju različiti subjekti.

Smatra da u narednom periodu treba veću pažnju posvetiti teritorijalnom principu, odnosno da sredstva koja se dodjeljuju za određenu manjinsku zajednicu ne budu samo za pravna i fizička lica iz jednog grada ili područja. Naveo je da je 99,9% projekata iz albanske zajednice u 2017. godini realizovano u Ulcinju, iako Albanci žive i u Tuzima, Plavu, Gusinju i Rožajama. Ukazao je da su Tuzi multinacionalna sredina, a samo jedan projekat koji se odnosi na rad televizije podržan je od Fonda. Mišljenja je da Fond treba da organizuje i promociju knjiga koje su pripremljene od sredstava Fonda. Treba više raditi na afirmaciji rada ove ustanove.

Vjeruje da je raspodjela sredstava za 2017. urađena na kvalitetan način. Ohrabruje blago povećanje broja multinacionalnih projekata kojih je u 2017. godini bilo 12. Saglasan je da najmanje zastupljene manjine, kao što su hrvatska i romska, treba da dobiju najveću podršku Fonda, a u 2017. najviše sredstava je dobila srpska manjina u iznosu od 291.850 eura, nakon čega slijede bošnjačka - 168.080 eura, albanska - 157.120 eura, muslimanska - 125.710 eura, romska - 97.400 eura, hrvatska zajednica - 97.050 eura i multinacionalni projekti - 35.715 eura. U 2017. godini raspodijeljena su značajna sredstva za realizaciju projekata, a u narednom periodu treba voditi računa da projekti budu usklađeni sa strateškim dokumentima Vlade Crne Gore.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković smatra i da Skupština Crne Gore ima propusta u ovoj oblasti s obzirom da se kasnilo pri izboru članova za tijela Fonda, utvrđena Zakonom, zbog čega kasni i raspodjela sredstava Fonda za 2018. godinu. Nada se da će ta raspodjela uskoro biti realizovana i da će biti jedna od najboljih, sa najmanje prigovora javnosti.

V. d. direktora Fonda Elmir Kurtagić je mišljenja da zloupotrebe dodijeljenih sredstava mogu jednako vršiti i pravna i fizička lica. Naglasio je da će se raspodjela sredstava Fonda ubuduće vršiti u skladu sa jasnim kriterijumima utvrđenim Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, a to su: očuvanje i razvoj nacionalnog, vjerskog, jezičkog i etničkog identiteta svakog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice; kompatibilnost projekta sa strateškim dokumentima Vlade; doprinos koji projekat daje međukulturalnoj saradnji i smanjenju etničke distance; promocija duha tolerancije, interkulturalnog dijaloga i međusobnog poštovanja i razumijevanja, transparentnost i mogućnost kontrole realizacije projekta; stručni i tehnički kapaciteti podnosioca projekta.

Upoznao je članove Odbora sa podacima o stepenu validnosti finansijske dokumentacije projekata, navodeći da je u 2017. godini ukupno realizovano 116 projekata, realizacija devet projekata je u toku, za 46 projekata nije dostavljena odgovarajuća dokumentacija, 13 projekata nije realizovano. Istakao je da se iz godine u godinu povećava procenat realizacije projekata i izrazio očekivanje da će ubuduće biti nastavljen trend rasta.

Nakon rasprave, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa šest glasova „za“) prihvatio Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2017. godinu i na osnovu čl. 69 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore podnio Skupštini

IZVJEŠTAJ O RAZMATRANJU IZVJEŠTAJA O RADU FONDA ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA ZA 2017. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode na 24. sjednici, održanoj 1. novembra 2018. godine, kao nadležni odbor, razmotrio je Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2017. godinu, koji je Skupštini Crne Gore podnio Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava.

Nakon uvodnih napomena predstavnika predlagača i rasprave Odbor je **jednoglasno** (sa šest glasova „za“) **podržao** Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2017. godinu i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2017. godinu.
2. Skupština Crne Gore ocenjuje da Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava podrškom za realizaciju oko 1345 projekata u periodu od 2008. do 2017. godine u kontinuitetu doprinosi očuvanju i razvoju nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
Takođe, Skupština cijeni da je Fond u potpunosti opravdao svoje postojanje i da je potreban pripadnicima manjinskih naroda, ali i svima koji žive u Crnoj Gori, jer se upoznavanjem i poštovanjem svih osobenosti zajedno može razvijati demokratska Crna Gora i graditi put ka Evropskoj uniji.
3. S obzirom na to da Fond godinama finansijski podržava skoro sve štampane medije u Crnoj Gori koji se izdaju na albanskom, bosanskom, hrvatskom, romskom i srpskom jeziku, izuzev nedjeljnika “Koha Javore” čije izdavanje finansira Skupština Crne Gore, Skupština ocenjuje da bi bilo dobro razvijati politiku i praksu po kojoj bi mediji manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica imali redovan prihod i finansirali se iz državnog budžeta kako njihov rad ne bi zavisio od projekata nevladinih organizacija i fondova koji se periodično raspodjeljuju.
4. Imajući u vidu da je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama iz aprila 2017. godine reformisan rad Fonda u cilju sprečavanja objektivno mogućeg konflikta interesa, uvođenja dvostepenosti kod odlučivanja o projektima, kao i unapređenja monitoringa i evaluacije projekata, Skupština, kroz doslednu primjenu izmijenjenog Zakona, od Fonda očekuje značajniji i suštinski napredak u radu.
5. Skupština smatra da fokus Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava u narednom periodu treba da bude na zaštiti prava najugroženijih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, među kojima su Romi. Takođe, prilikom raspodjele sredstava za realizaciju projekata veću pažnju treba posvetiti teritorijalnom principu, kako sredstva koja se dodjeljuju za određenu manjinsku zajednicu ne bi bila skoncentrisana samo na pravna i fizička lica iz jednog grada ili područja.
6. Skupština očekuje da će raspodjela sredstava Fonda u skladu sa jasnim kriterijumima utvrđenim Zakonom o manjinskim pravima i slobodama:

- očuvanje i razvoj nacionalnog, vjerskog, jezičkog i etničkog identiteta svakog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice;
- kompatibilnost projekta sa strateškim dokumentima Vlade;
- doprinos koji projekat daje međukulturalnoj saradnji i smanjenju etničke distance;
- promocija duha tolerancije, interkulturalnog dijaloga i međusobnog poštovanja i razumijevanja, transparentnost i mogućnost kontrole realizacije projekta i
- stručni i tehnički kapaciteti podnosioca projekta,

doprinijeti daljem napretku u oblasti manjinskih prava i sloboda.

7. Praćenjem realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom Izvještaja o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2016. godinu, objavljenog u "Službenom listu CG", broj 91/17, Skupština konstatuje da tačka 3 Zaključka, usled nedostatka finansijskih sredstava za jačanje kadrovskih kapaciteta Fonda, nije adekvatno realizovana. Stoga, Skupština ohrabruje Fond da u saradnji sa nadležnim institucijama tokom 2019. godine ojača kadrovske kapacitete i intenzivira aktivnosti na obukama i usavršavanju postojećeg kadra za vršenje kvalitetnog monitoringa i evaluacije projekata, što je i obaveza direktora Fonda utvrđena članom 36d Zakona o manjinskim pravima i slobodama.
8. Skupština će Zaključak dostaviti Fondu za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, savjetima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Kancelariji za evropske integracije i Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik mr Mihailo Anđušić, član Odbora.

DRUGA TAČKA- SPORAZUM (PREDLOG) O SARADNJI IZMEĐU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, ZAKONODAVNOG ODBORA I ODBORA ZA EVROPSKE INTEGRACIJE I NEVLADINE FONDACIJE „GRAĐANSKA ALIJANSA“

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je saopštio da je Nevladina fondacija „Građanska alijansa“ inicirala potpisivanje Sporazuma o saradnji između Odbora za ljudska prava i slobode, Zakonodavnog odbora, Odbora za evropske integracije i Nevladine fondacije „Građanska alijansa“. Potpisivanje Sporazuma se predlaže u cilju unapređenja saradnje na principima transparentnosti, otvorenosti i međusobnog uvažavanja, promocije evropskih vrijednosti i aktivnosti koje se odnose na pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji, kao i kvalitetnije razmjene informacija koje se odnose na pristupne pregovore, posebno u dijelu poglavlja 23 i 24.

Saopštio je da Odbor za ljudska prava i slobode ima dugogodišnju saradnju sa NF „Građanska alijansa“, čiji predstavnik učestvuje na sjednicama i drugim aktivnostima koje Odbor organizuje. Izrazio je očekivanje da će potpisivanje Sporazuma doprinijeti unapređenju saradnje na dobrobit svih strana potpisnica.

Predsjednica Zakonodavnog odbora Marta Šćepanović je saopštila da do sada nijedna nevladina organizacija nije pokazala interesovanje za rad Zakonodavnog odbora i izrazila zadovoljstvo što je NF „Građanska alijansa“ inicirala potpisivanje Sporazuma. Uvjerena je da će saradnja sa „Građanskom alijansom“ doprinijeti unapređenju rada Odbora. Saopštila je da su već razgovarali o mogućim oblicima saradnje, a jedan od njih biće organizovanje obuka za članove Odbora o presudama Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda.

Predsjednik Odbora za evropske integracije Adrijan Vuksanović izrazio je očekivanje da Sporazum neće biti formalne prirode, već da će doprinijeti kvalitetnoj saradnji. Smatra da će učešće predstavnika „Građanske alijanse“ na sjednicama Odbora i iznošenje stavova, ocjena i

preporuka lišenih političke konotacije, doprinijeti kvalitetnijem sagledavanju stanja u Crnoj Gori.

Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u Nevladinoj fondaciji „Građanska alijansa” je zahvalio Odboru za ljudska prava i slobode na dugogodišnjoj, kvalitetnoj, otvorenoj i iskrenoj saradnji i izrazio očekivanje da će takvu saradnju ostvariti i sa Zakonodavnim odborom i Odborom za evropske integracije.

Uslijedilo je zvanično potpisivanje Sporazuma o saradnji između Odbora za ljudska prava i slobode, Zakonodavnog odbora, Odbora za evropske integracije i Nevladine fondacije „Građanska alijansa“.

TREĆA TAČKA- IZVJEŠTAJ I INFORMACIJA O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U OKTOBRU 2018. GODINE

Odbor je jednoglasno (sa šest glasova „za“) usvojio:

- Izvještaj o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode na Interparlamentarnom sastanku odbora na temu “Aspekti osnovnih prava inkluzije Roma i borba protiv antiromstva”, održanom u Briselu 18. oktobra 2018. godine i
- Informaciju o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihaila Anđušića na Panel diskusiji „Doprinos medija smanjenju predrasuda o Romima“, održanoj u Podgorici 8. oktobra 2018. godine.

Odlučeno je da Izvještaj i Informacija, u skladu sa uobičajenom praksom, budu sastavni dio Zapisnika sa 24. sjednice Odbora.

Takođe, odlučeno je da se Izvještaj o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode na Interparlamentarnom sastanku odbora na temu “Aspekti osnovnih prava inkluzije Roma i borba protiv antiromstva” u skladu sa članom 210 Poslovnika Skupštine Crne Gore dostavi Odboru za međunarodne odnose i iseljenike.

ČETVRTA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

U okviru ove tačke Dnevnog reda predsjednik i članovi Odbora nijesu imali predloge i teme o kojima bi se vodila rasprava.

Sjednica je završena u 12 sati.

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SU:

- 1) Izvještaj o učešću Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode na Interparlamentarnom sastanku odbora na temu “Aspekti osnovnih prava inkluzije Roma i borba protiv antiromstva”, održanom u Briselu 18. oktobra 2018. godine i
- 2) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihaila Anđušića na Panel diskusiji „Doprinos medija smanjenju predrasuda o Romima“, održanoj u Podgorici 8. oktobra 2018. godine.

IZVJEŠTAJ
O UČEŠĆU DELEGACIJE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
NA INTERPARLAMENTARNOM SASTANKU ODBORA NA TEMU
„ASPEKTI OSNOVNIH PRAVA INKLUZIJE ROMA I
BORBA PROTIV ANTIROMSTVA“,
održanom u Briselu 18. oktobra 2018. godine

Delegacija Odbora za ljudska prava i slobode u sastavu: Momčilo Martinović, šef Delegacije i članovi mr Mihailo Anđušić i Mirsad Murić učestvovala je na Interparlamentarnom sastanku odbora na temu „Aspekti osnovnih prava inkluzije Roma i borba protiv antiromstva“, održanom u Briselu 18. oktobra 2018. godine.

Na Interparlamentarnom sastanku koji je organizovao Odbor za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta učestvovali su poslanici Evropskog parlamenta, nacionalnih parlamenata i predstavnici Agencije EU za osnovna prava, Kancelarije UN za ljudska prava i nevladinih organizacija, što je omogućilo kvalitetnu razmjenu mišljenja o inkluziji Roma, izazovima sa kojima se države suočavaju i mogućnostima njihovog prevazilaženja.

Interparlamentarni sastanak je otvorila Birgit Sippel, članica Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove naglašavajući da Evropski parlament, a naročito Odbor za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove poklanjaju veliku pažnju ovim pitanjima, što je potvrđeno i donošenjem Rezolucije „Aspekti osnovnih prava inkluzije Roma u Evropsku uniju: borba protiv antiromstva“ u oktobru 2017. U Rezoluciji se ističe da uslovi života Roma nijesu značajnije poboljšani uprkos uloznim finansijskim resursima. Takođe, integracija Roma nije napredovala željenim ritmom. Kako bi se borili protiv marginalizacije, diskriminacije i isključenja Roma, definisane su preporuke namijenjene zemljama članicama kojima se sugeriše puno sprovođenje strategija za integraciju Roma na nacionalnom nivou, a od Evropske komisije se traži da poboljša okvir za strategije za integraciju Roma nakon 2020. Ukazala je da je potrebno razviti sveobuhvatan pristup za rješavanje ovih izazova i zaključila da Interparlamentarni sastanak odbora predstavlja priliku da se godinu dana nakon donošenja Rezolucije sumiraju do sada ostvareni rezultati.

Na uvodnom panelu govorili su: Livia Jaroka, potpredsjednica Evropskog parlamenta, Doris Wolfslehner, šefica Odsjeka Saveznog kancelara u Stalnoj misiji Austrije pri EU i Tiina Astola, generalna direktorica za pravosuđe i potrošače.

Livia Jaroka, potpredsjednica Evropskog parlamenta je saopštila da je 2010. godine oko 43 miliona stanovnika Evrope živjelo u teškim uslovima siromaštva, od čega je 10 miliona bilo romskog porijekla, dok danas od 120 miliona siromašnih u Evropi, osam miliona čine Romi. Smatra da će ekonomije zemalja članica EU do 2050. godine biti ugrožene ukoliko se žene, siromašni i Romi ne uključe na tržište rada. Uprkos mehanizmima za suzbijanje siromaštva kojim raspolažu u Komisiji i zemljama članicama, države i dalje ne iskorišćavaju u dovoljnoj mjeri sredstva iz Socijalnog fonda i uključanje Roma u te programe je loše. U posljednjih pet godina nije se mnogo postiglo po pitanju desegregacije Roma, jer su se države bavile ekonomskim pitanjima.

Izvještaj koji je pripremila poslanica Soraya Post je pokazao da treba preduzeti brojne korake na poboljšanju stanja Roma. Naglasila je da se bez antidiskriminacijske politike ne može obezbijediti kvalitetniji život za Rome. Potrebno je mijenjati sistem obrazovanja, zapošljavanja i stanovanja. Naglasila je da svi poslanici romskog porijekla u Evropskom parlamentu sarađuju sa Evropskom komisijom u pripremi planova i programa za budući period. Zaključila je da poslanici Evropskog parlamenta i nacionalnih parlamenata moraju sarađivati, pri čemu nacionalna i lokalna tijela moraju konkretnije djelovati, jer se život dešava na lokalnom nivou.

Doris Wolfslehner, šefica Odsjeka Saveznog kancelara u Stalnoj misiji Austrije pri EU je ocijenila da je borba protiv antiromstva jedan od najvećih izazova u integraciji Roma. Evropska komisija je prepoznala potrebu za stavljanjem naglaska na borbu protiv antidiskriminacije, što je jedan od glavnih prioriteta ažurirane Strategije za integraciju Roma. Takođe, 2013. godine Evropski savjet je usvojio preporuke o integraciji Roma u zemljama članicama EU sa ciljem jačanja sprovođenja nacionalnih strategija i prekogranične saradnje. S obzirom da je Agencija EU za osnovna prava ustanovila da je antiromstvo glavni uzrok koji sprečava integraciju Roma, u Zaključcima Savjeta od 8. decembra 2016.

zemlje članice EU su zatražile od Evropske komisije da izradi predlog za okvir za Rome nakon 2020. godine.

Najavila je da će Evropska komisija 27. novembra 2018. organizovati konferenciju o borbi protiv antiromstva koja će okupiti predstavnike međunarodnih organizacija, lokalnih i regionalnih vlasti, organizacija civilnog društva i akademskog svijeta.

Tiina Astola, generalna direktorica za pravosuđe i potrošače je saopštila da je evaluacija strategija za Rome koja je povjerena spoljnim ekspertima u završnoj fazi. U okviru analize pratili su aktivnosti preduzete od 2011. do 2017. godine sa posebnim osvrtom na: relevantnost, doslednost, učinkovitost, djelotvornost, pravičnost, koordiniranost i održivost politika i realizovanih mjera. Smatra da je neophodno veći naglasak staviti na suzbijanje antiromstva, ekonomsku i socijalnu inkluziju, razviti integracijske ciljeve i mjerljive indikatore i pojačati civilno partnerstvo. Takođe, evaluacija pokazuje da je relevantnost ciljeva mogla biti bolja i da je trebalo postaviti ambicioznije ciljeve u oblasti obrazovanja. Poseban naglasak treba staviti na podskupine unutar populacije Roma, kao što su žene, djeca, mladi i Romi koji dolaze iz trećih država. Antiromstvo je korijenski uzrok nejednakih pristupa osnovnim uslugama za Rome širom EU. Zaključila je da je Rezolucijom Evropske unije jasno poručeno da Romi ne trpe samo diskriminaciju, već su isključeni, trpe nasilje i ubistva, što se nastavlja i u 21. vijeku, pa je krajnji čas da se nešto konkretno uradi i sa riječi pređe na djela.

U okviru prvog radnog panela na temu „Inkluzija Roma i osnovna prava“ izlaganja su imali: Soraya Post, poslanica Evropskog parlamenta, Ioannis Dimitrakopoulos, šef Odsjeka za jednakost i građanska prava Agencije EU za osnovna prava, Jonathan Mack, predstavnik Centralnog savjeta njemačkih Sinta i Roma i Thomas Hammarberg, poslanik Parlamenta Švedske.

Poslanica Evropskog parlamenta Soraya Post je saopštila da joj je glavna motivacija za izradu Izvještaja bila želja da dokaže kako Romi trpe posebnu vrstu rasizma, smatraju se građanima drugog reda i žrtve su teškog siromaštva. Antiromstvo je uvjerenje da su Romi manje vrijedni, manje sposobni, da nemaju volju da budu poput ostalih i da ne mogu biti kvalitetni građani svojih država. Antiromstvo su i djela uzrokovana ovakvim uvjerenjima koja imaju mnogobrojne oblike, kao što su: sterilizacija žena, govor mržnje, prekomjerna upotreba sile od strane policijaca, odvajanje romske djece u školama. Takođe, antiromstvo ima i suptilne oblike, poput izuzimanja iz Programa „Discover EU“.

Prema podacima iz poslednjeg Izvještaja Agencije EU za osnovna prava, 63% mladih Roma od 16 do 24 godine života ne radi, nijesu u sistemu obrazovanja, niti osposobljavanja, dok je u ostatku stanovništva istog uzrasta samo 12% onih koji nijesu u sistemu obrazovanja i osposobljavanja. Svako treće romsko domaćinstvo živi bez vode, svaka druga romska porodica nema kupatilo u stanu, svako drugo domaćinstvo ima krov koji prokišnjava, a svaki treći Rom je izložen nekom obliku zlostavljanja, dok je 4% žrtava fizičkog nasilja zbog antiromstva. Iako se često govori kako Romi ne žele da se integrišu, da rade i da su sami krivi za stanje u kojem žive, poslanica Soraya Post je naglasila da niko ne želi biti siromašan, isključen i odvojen od ostalih. Više od 50 godina sebe je smatrala građankom drugog reda, jer je tako bila kvalifikovana od ostatka društva u kojem je živjela, dok se sada u Evropskom parlamentu osjeća građankom prvog reda.

Poslanica Soraya Post je istakla da postoji visok stepen nepovjerenja među ljudima i često se manjina mora otvoriti prema većini. Zahtijeva da Romi uživaju sva prava kao i ostali građani, želi ravnopravno društvo u kojem su svi jednaki u dostojanstvu i pravima. Uvjerena je da je antiromstvo uzrok nepovjerenja velikih razmjera u društvu i može se suzbiti uz pomoć komisija za istinu i pomirenje koje treba formirati u svim državama kako bi doprinijele boljem razumijevanju između romskog i neromskog stanovništva. Neophodno je da se svi upoznaju sa onim što su Romi preživjeli u proteklim decenijama i sa zločinima kojima su danas izloženi. Podsjetila je da su Romi bili robovi, proganjani i izbacivani iz gotovo svih evropskih zemalja, sistemski ubijani u Drugom svjetskom ratu, oduzimali su im djecu i slali ih u institucije. Njihova djeca smatrana su intelektualno zaostalim i obrazovana su odvojeno od drugih. Smatra da se to događa i danas, čak i eskalira. Ako ove činjenice ne budu sadržane u knjigama istorije za sve učenike, ako se o tome ne bude govorilo javno, neće se premostiti jaz između Roma i neromskog stanovništva. Neophodno je graditi mostove čemu će doprinijeti komisije za istinu i pomirenje. Zaključila je da političari moraju preuzeti jednaku odgovornost za sve građane.

Predstavnik Agencije EU za osnovna prava Ioannis Dimitrakopoulos je podsjetio na preporuke Evropskog savjeta iz decembra 2013. u kojima se navodi da su brojni Romi u državama Evropske unije suočeni sa siromaštvom, isključenošću iz društva i preprekama za ostvarivanje osnovnih

prava. Naglasio je da Romi nijesu ranjiva grupa po rođenju, već to postaju zbog predrasuda i antiromstva. Podaci iz 2018. pokazuju da Evropska unija i dalje ima problema sa integracijom Roma, a najgori oblici diskriminacije, progona i govor mržnje istrajavaju i predstavljaju ogromnu prepreku njihovoj inkluziji. Najavio je da će sledećeg ljeta evropska vlada razgovarati sa predstavnicima UN agencija u Njujorku o napretku u ostvarenju Ciljeva održivog razvoja 2030 i vjerovatno će biti neprijatno prikazati položaj Roma u Evropskoj uniji. U Rumuniji, zemlji EU sa najvećim brojem romskog stanovništva, čak 68% Roma nema pristup tekućoj vodi. Smatra da nacionalni i Evropski parlament imaju zajedničku odgovornost da podsjećaju vlast na sprovođenje preporuka Evropskog savjeta i da uspostave koordinaciju na nacionalnom nivou. Čestitao je Evropskoj komisiji na kreiranju Mreže evropskih kontaktnih romskih tačaka koje se redovno sastaju i razmjenjuju iskustva. Informisao je da u Grčkoj ulažu napore da formiraju sličnu mrežu kako bi se na državnom i lokalnom nivou borili protiv diskriminacije Roma. Naglasio je da se vlasti moraju baviti politikom smanjenja siromaštva, sprovoditi mjere aktivne politike zapošljavanja i iskoristiti potencijale strukturnih fondova EU. Potrebno je promovisati mjere borbe protiv segregacije i bez diskriminacije pristupiti raspodjeli stanova za socijalne slučajeve kako Romi i dalje ne bi živjeli u izolovanim naseljima.

Zaključio je da je analiza dosadašnjeg procesa inkluzije Roma u Evropi pokazala neuspjeh, zbog čega je potrebno preduzeti dodatne aktivnosti i iskoristiti potencijale strukturnih fondova EU kako bi se doprinijelo poboljšanju kvaliteta njihovog života.

Jonathan Mack, predstavnik Centralnog savjeta njemačkih Sinta i Roma smatra da je antiromstvo duboko ukorijenjeno u evropskoj istoriji. Podsjetio je da se u Rezoluciji Evropskog parlamenta iz 2017. godine borba protiv antiromstva po prvi put prikazuje kao borba protiv nasilja, mržnje i socijalne isključenosti. U brojnim državama EU prema Romima se i dalje postupa kao prema socijalnom i društvenom problemu, što vlade pokušavaju riješiti programima protiv siromaštva, a ne bave se borbom protiv antiromstva. Borba protiv antiromstva nije odgovornost same manjine koja se krivi za stanje u kojem je, već je zadatak većine društva i svih institucija. Može se primijetiti napredak u političkim raspravama o antiromstvu. Mišljenja je da stalno treba podsjećati na najekstremnije i radikalne oblike ubistava 500.000 Roma i Sinta tokom holokausta što je Evropski parlament u Rezoluciji iz aprila 2015. definisao kao genocid.

Jonathan Mack je najavio da će federalna vlada u Njemačkoj osnovati grupu nezavisnih stručnjaka koja će se baviti antiromstvom, izraditi strategiju i sačiniti Izvještaj koji će predstaviti parlamentu. Određen je budžet od 500.000 eura za rad ekspertske grupe u 2019. Takođe, federalne vlasti Njemačke poslednjih godina izdvajaju po nekoliko miliona eura za obrazovanje Sinta i Roma. Prvi centar za istraživanje antiromstva osnovan je pri Univerzitetu u Hajdelbergu, a u nekim oblastima u Njemačkoj romski jezik se uči u školi.

Thomas Hammarberg, poslanik Parlamenta Švedske je saglasan da je u Evropi prisutna diskriminacija jedne velike grupe stanovništva, pa taj problem treba uvrstiti na političku agendu i formirati istražne komisije koje bi se njime bavile. To je u velikoj mjeri evropski problem, ali se mjere moraju preduzeti na lokalnom nivou. Švedske vlasti su započele ovaj proces što je značajno poboljšalo odnos između većine i romske manjine, uspostavljen je dijalog, povjerenje. Ovo iskustvo je dalo pozitivne rezultate zbog čega ga preporučuje drugim zemljama. Uspostavljene su komisije koje se sastoje od devet članova- šest iz romske zajednice i tri stručnjaka iz ostalih djelova društva. Nedavno su uradili akcioni plan i definisali mjere koje treba preduzeti na iskorjenjivanju antiromstva. Institucije Ombudsmana se moraju baviti antiromstvom na ozbiljan način, a predstavnici obrazovnih, zdravstvenih, kulturnih institucija koji češće dolaze u kontakt sa Romima treba više da znaju o romskoj kulturi. Kad je riječ o zaštiti od diskriminacije, potrebno je da Romi osjete da se mogu žaliti i da će im biti pružena adekvatna zaštita. Dešavalo se da njihove prijave ne budu detaljno istražene i da se počinioci ne kazne, što je Rome obeshrabrivalo da prijavljuju nasilje. Podsjetio je da su mediji pisali o slučajevima kada je policija u pojedinim djelovima Švedske vršila popis ljudi na osnovu romske pripadnosti nakon čega su preduzete političke mjere kako se slične stvari ne bi ponovile. Bitno je da se sve aktivnosti preduzimaju sa Romima, a ne za njih.

U diskusiji su učestvovali: član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, poslanik Momčilo Martinović, Catarina Marcelino iz Portugala, Romeo Franz, član Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta, Istvan Bajkai iz Mađarske, Predrag Baković iz Državnog zbora Republike Slovenije, poslanica Evropskog parlamenta Julie Ward, Veljko Kajtazi iz Hrvatskog sabora, Maria Theleriti iz Grčke, Eva Matyašova iz Češke, Judith

Sargentini, potpredsjednica Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove, poslanica Evropskog parlamenta Soraya Post, šef Odsjeka za jednakost i građanska prava Agencije EU za osnovna prava Ioannis Dimitrakopoulos, predstavnik Centralnog savjeta njemačkih Sinta i Roma Jonathan Mack i poslanik Parlamenta Švedske Thomas Hammarberg.

Član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, poslanik Momčilo Martinović je saopštio da iskustva Crne Gore u zaštiti pripadnika romske populacije nijesu mala, a posebno su značajne mjere preduzete u integraciji raseljenih i interno-raseljenih lica sa prostora bivše Jugoslavije. Prije 20-ak godina najveći broj pripadnika romske populacije bio je nepismen i u lošem ekonomskom stanju. Nakon sistemskog i sveobuhvatnog pristupa rješavanju njihovih problema ostvaren je značajan napredak, posebno u obrazovanju, o čemu svjedoči podatak da 24 pripadnika romske populacije danas pohađa fakultete u Crnoj Gori. Takođe, određeni broj njih je zaposlen u državnim organima i javnim ustanovama, a u kontinuitetu se preduzimaju mjere na njihovom zapošljavanju u drugim sektorima. Imaju pristup besplatnoj zdravstvenoj zaštiti kao i drugi građani Crne Gore. Saglasan je da u narednom periodu treba preduzeti mjere na njihovom većem uključivanju u javni i politički život, čime će se još više osnažiti, s obzirom da ih u ukupnom stanovništvu ima oko 1%. Do sada su pripadnici romske populacije bili zastupljeni na izbornim listama pojedinih političkih subjekata, ali u narednom periodu očekuje i veći angažman od samih Roma u ovoj oblasti. Poslanik Martinović je uvjeren da će iskustva sa ovog Interparlamentarnog sastanka biti veoma korisna u aktivnostima koje se planiraju preduzeti na nacionalnom nivou u oblasti inkluzije Roma u Crnoj Gori.

Poslanica Catarina Marcelino iz Portugala je istakla da se Portugal u kojem živi oko 50.000 Roma snažno zalaže za njihovo uključenje u sve aspekte života. Ukoliko se djeca i mladi Romi sada ne uključe u sistem obrazovanja, u budućnosti će još više biti isključeni iz društva. Razvili su program za mlade Rome kojima pomažu i u rješavanju stambenih problema. Smatra neophodnim obezbjeđivanje većeg učešća Roma u javnom životu za šta je potrebno povećati svijest samih Roma, što u Portugalu nastoje realizovati uz pomoć programa Savjeta Evrope.

Romeo Franz, član Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta je saglasan da antiromstvo sprečava jednak pristup obrazovanju, zdravstvenim uslugama i stanovanju. Naglasio je da strategije nijesu profunkcionisale na pravi način, jer Romi nijesu bili uključeni u same procese. Uvjeren je da antiromstvo treba shvatiti ozbiljnije, jer je riječ o tabuu o kojem ljudi ne govore.

Poslanik Istvan Bajkai iz Mađarske se pozvao na Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima po kojoj se svi ljudi rađaju jednaki u dostojanstvu i pravima. Ocijenio je da su u Mađarskoj koja ima Strategiju za integraciju Roma ostvarili značajne rezultate, posebno u obrazovanju. Poboljšana je i slika koju Romi imaju o sebi, a dobrim dijelom su uspjeli riješiti njihove stambene probleme.

Poslanik Predrag Baković iz Državnog zbora Republike Slovenije je saopštio da u Sloveniji živi između 7.000 i 10.000 Roma. O Romima se govori u Ustavu Republike Slovenije, a postoji i poseban Zakon o Romima Republike Slovenije, čije izmjene su u toku. Nijedna od 28 država članica nije zakonom propisala brigu o Romima, osim Slovenije. Zakonom je utvrđeno da se godišnje sastavlja Izvještaj o Romima koji se šalje Skupštini i o njemu se raspravlja na Odboru za unutrašnje poslove. Vlada ima Nacionalni program inkluzije Roma od 2017-2022. godine kojim je planirano postizanje pojačane inkluzije Roma u društvu. Postoji posebna komisija, odnosno Radna grupa za zaštitu Roma koja se bavi rješavanjem svih izazova sa kojima se ova populacija suočava. Mišljenja je da su najproblematičnija područja obrazovanja, zdravstva, sigurnosti i stanovanja, a sprovođenje mjera na rješavanju izazova treba početi što prije. U Sloveniji znaju kako ove probleme riješiti, koje su zapravo i definisali.

Poslanica Evropskog parlamenta Julie Ward je saopštila da je živjela u ruralnom sjevernom dijelu Engleske gdje je najbrojnija manjina bila romska. Bavila se umjetnošću i tako je u saradnji sa romskom djecom upoznala njihovu kulturu čime je obogatila svoj život. Bitan je dvosmjerni proces komuniciranja i razmjena iskustava zbog čega se mora njegovati inkluzivno obrazovanje i dijeliti kultura sa svima.

Poslanik Veljko Kajtazi iz Hrvatskog sabora koji predstavlja 20 nacionalnih manjina iz Hrvatske, među kojima je i romska, nije iznenađen podacima iz Izvještaja poslanice Soraye Post. Uz ocjenu da Romi žive kao u 17. vijeku, upitao je kako bi izgledalo da jedna država decenijama živi u recesiji kao što žive Romi.

Poslanica Maria Theleriti iz Grčke vjeruje da se teški uslovi u kojima žive Romi mogu poboljšati, ali je potrebna politička volja, strateško planiranje i učešće drugih građana. Politike usmjerene na inkluziju sprovedene su samo u cilju smanjenja siromaštva, a potreban je sveobuhvatan pristup. Svaka država treba da ima nacionalnu strategiju na osnovu koje će se preduzimati i mjere na lokalnom nivou. Važno je raditi na rješavanju uzroka problema, a od komisija za istinu i pomirenje očekuje značajne rezultate. U Grčkoj su formirali posebno tijelo koje se bavi Romima, pa detaljnije i bolje mogu pratiti stanje u ovoj oblasti.

Poslanica Eva Matyašova iz Češke je saopštila da Romi često ne znaju jezik države u kojoj žive, niti ostatak stanovništva zna romski jezik zbog čega je teško ostvariti međusobnu komunikaciju. Smatra da bi u obrazovanju trebalo koristiti dvojezične udžbenike.

Judith Sargentini, potpredsjednica Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove je saglasna sa ostalim učesnicima rasprave da je neophodno pojačati integraciju Roma. Interesovalo je zašto se u današnjem društvu antiromstvo ne osuđuje na isti način kao antisemitizam.

Poslanica Evropskog parlamenta Soraya Post je saglasna da je obrazovanje ključni alat za uspješnu integraciju Roma. Romska zajednica mora učiti o sopstvenoj istoriji. Neromska zajednica nema znanje o lošim postupanjima prema romskoj zajednici zbog čega je neophodno da učimo jedni o drugima, jer se tako može izgraditi povjerenje.

Predstavnik Agencije EU za osnovna prava je istakao da se rad na inkluziji Roma često sprovodi kao filantropska aktivnost, a prema njima je potrebno postupati u skladu sa međunarodnim sporazumima po kojima su svi ljudi jednaki. Zaključio je da su podaci iz istraživanja pokazali da je boja kože u Evropi, nažalost, još uvijek važna stvar.

Jonathan Mack, predstavnik Centralnog savjeta njemačkih Sinta i Roma je saopštio da Njemačka koja ima Strategiju za borbu protiv siromaštva sprovodi niz mjera u integraciji Roma. Zadovoljan je sve većim brojem pripadnika romske zajednice u nacionalnim parlamentima i vjeruje da će ih biti više i u Evropskom parlamentu.

Predstavnik švedskog Parlamenta Thomas Hammarberg je zaključio da brojni problemi Roma nastaju zbog stavova većine prema njima, a ne zbog stavova samih Roma.

U okviru drugog panela na temu „Mjerenje strategija za Rome i borbu protiv antiromstva“ izlaganja su imali: Lina Vosyliute, istraživačica u Centru za evropske političke studije, Claude Cahn, predstavnik Kancelarije UN za ljudska prava, Jelena Jovanović, predstavnica Mreže ERGO, Catalin Dumitru Toma, poslanik u Parlamentu Rumunije i Veljko Kajtazi, poslanik u Hrvatskom saboru.

Lina Vosyliute je predstavila preliminarne rezultate Studije o uspješnosti strategija za Rome, sačinjene na osnovu istraživanja kojim su obuhvatili sedam zemalja članica EU. Najavila je da će konačni rezultati Studije biti dostupni krajem novembra 2018. I pored 90 milijardi eura izdvojenih za najranjivije zajednice u Evropi, ostvareni pomaci su neznatni, a u nekim oblastima došlo je do nazadovanja, posebno kad je riječ o govoru mržnje koji je sve prisutniji. Potrebna je vladavina prava u borbi protiv institucionalnih oblika diskriminacije. Veoma je važno učešće Roma u političkom životu, osmišljavanje projekata koje će sprovoditi sami Romi, kao i donošenje lokalnih planova za njihovo uključivanje. Proces istine i pomirenja je ključni, jer ne postoji razumijevanje za ono što se događa Romima. Vjeruje da Evropski parlament može da pokrene dijalog na visokom nivou o ovom pitanju, a iz iskustva Švedske i Njemačke u kojima je smanjen nivo antiromstva može se naučiti mnogo. Neophodno je razviti sveobuhvatan pristup. Iako je Evropa najbogatiji kontinent sa najnaprednijim pravnim sistemom, još uvijek ne raspolaže instrumentima kojima bi se riješile institucionalne povrede prava Roma. Smatra da evropski pravni okvir treba da prepozna ponavljanje određenih povreda prava, prikuplja sudsku praksu i da poboljša mehanizme za nadzor i evaluaciju preduzetih mjera.

Claude Cahn, predstavnik Kancelarije UN za ljudska prava smatra da su ostvareni određeni pozitivni pomaci, posebno u obrazovanju. Međutim, u periodu od 2011. do 2016. prisutna je povećana segregacija Roma u zemljama članicama EU. Veoma je važno da zemlje članice prikupljaju podatke o Romima u različitim oblastima što se još ne realizuje u dovoljnoj mjeri. U strategiji nakon 2020. godine naglasak treba staviti na desegregaciju i suzbijanje antiromstva za šta je neophodno obezbijediti adekvatna finansijska sredstva. Prema podacima kojima raspolažu, 80% ljudi koji su iz zemalja članica EU prognani u Srbiju, Bosnu ili Kosovo su Romi, što je predstavnik Kancelarije UN za ljudska prava ocijenio destruktivnim činom koji ne može doprinijeti njihovoj inkluziji, a može imati dalekosežne loše posledice.

Jelena Jovanović, predstavnik Mreže ERGO je informisala da podatke o stanju Roma prikupljaju kroz tri inicijative civilnog društva: Inicijative kojom se osnažuje zajednica Roma na Zapadnom Balkanu i Turskoj, Inicijative „Civil monitor“, parlamentarnog projekta koji vodi Glavna uprava za pravosuđe u saradnji sa Univerzitetom u Budimpešti i preko Saveza protiv antiromstva. Udruženja civilnog društva su utvrdila nedostatke u borbi protiv antiromstva na nacionalnom nivou i dala određene preporuke. Smatra da važne institucije ne shvataju šta je antiromstvo, postoji manjak institucionalnih kapaciteta i nedostaju aktivnosti na suzbijanju ove pojave. Institucionalizovano antiromstvo je jedan od najvećih izazova. I 70 godina po završetku Drugog svjetskog rata Romi pate od govora mržnje, a zločini iz mržnje nijesu prepoznati i kažnjeni.

Catalin Dumitru Toma, poslanik u Parlamentu Rumunije je ocijenio da rumunska Strategija za Rome ne samo da nije ispunila svoje ciljeve, već dovodi do isključivanja Roma iz društva, što prouzrokuje masovne migracije Roma iz te zemlje. Rumunski senat, odnosno Odbor za evropska pitanja je zabrinut za stanje Roma pa su zakonskim izmjenama definisali afirmativnu akciju. Suzbijanje antiromstva i stereotipa poput orijentalizma i ciganstva je važno za šta na evropskom nivou treba postaviti standarde u ovoj oblasti. Učešće Roma u civilnom društvu, donošenju odluka i izradi politika je nužno za preuzimanje kolektivne odgovornosti i poštovanje načela solidarnosti. Takođe, Romi na vodećim funkcijama su nužnost kako bi pokazali da su sposobni da preuzmu važne uloge u društvu. Zaključio je da je pitanje inkluzije Roma panevropski problem, pa njegovo rješenje treba da bude evropsko.

Veljko Kajtazi, poslanik Hrvatskog sabora kojem je ovo treći poslanički mandat je saopštio da je fokus njegovog interesovanja zastupanje interesa Roma na nivou Hrvatske i da posebnu pažnju posvećuje saradnji sa lokalnim udruženjima Roma. Smatra da je dobre strateške dokumente lako usvojiti, ali je važno da se isti kvalitetno implementiraju. Istakao je da u Hrvatskoj do skoro nijesu imali početne podatke o položaju Roma. Pored Nacionalne strategije, u Hrvatskoj imaju i Operativni program Vlade Republike Hrvatske, kao dodatnu smjernicu ministarstvima i izvršnim tijelima koja Vlada kontroliše. Proces implementacije takvih dokumenata nije dovoljno brz i djelotvoran. Takođe, nije zadovoljan djelovanjem lokalnih samouprava u ovoj oblasti. Problemi se često pokušavaju rješavati evropskim projektima koje sprovode nevladine organizacije bez dovoljne uključenosti Roma. Često se radi o projektima koji su fokusirani na neformalne treninge i neformalno obrazovanje, pa isti ne omogućavaju inkluziju Roma na tržištu rada. Fokus sa kratkoročnih projekata treba pomjeriti na konkretne mjere. Romska zajednica iz Republike Hrvatske zahtijeva veću fokusiranost politika EU prema inkluziji u smislu otvaranja mogućnosti za značajne projekte i programe direktne pomoći pojedincima, posebno mladima. Smatra da do sada nije bilo političke odgovornosti za nesporovođenje strategija i akcionih planova. U javnom i političkom životu treba obezbijediti određenu kvotu za Rome kako bi se postigli konkretni rezultati. Zaključio je da se ove godine obilježava hiljadu godina migracije Roma, a kad se sagledaju realizovane aktivnosti, može se ocijeniti da nije postignuto mnogo.

U diskusiji su učestvovali: Jana Pastuchova iz Češke, Imre Lasylo iz Mađarske, Sosil Keng iz Italije, Maria Theleriti iz Grčke, Mirsad Murić, član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, poslanica Evropskog parlamenta Kornelija Ernst, Catarina Marcelin iz Portugala i poslanik Romeo Franz, član Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta.

Poslanica Jana Pastuchova je saopštila da je Češka uradila mnogo po pitanju obrazovanja i kulture Roma. Masovni mediji ne izvještavaju o dobrim primjerima i takvu praksu treba mijenjati kako bi se doprinijelo smanjenju predrasuda prema ovoj populaciji.

Poslanik Imre Lasylo iz Mađarske je ocijenio da nejednaka zdravstvena zaštita koja se pruža Romima u odnosu na ostatak stanovništva ima čitav niz posljedica. Izrazio je nadu da će se zdravstveni sistem poboljšati što bi doprinijelo unapređenju položaja Roma u svim oblastima života.

Poslanica Sosil Keng iz Italije je govorila o zatvaranju romskih naselja, uz osvrt na planirano iseljavanje romskog stanovništva iz jednog naselja u Italiji, čime bi Romi koji tu godinama žive mogli ostati bez krova nad glavom.

Poslanica Maria Theleriti iz Grčke je naglasila da je socijalna inkluzija preduslov za borbu protiv antiromstva. Smatra da je neophodno poboljšati uslove življenja i obrazovanje siromašne romske populacije. U Grčkoj se sprovode održivi projekti koji podržavaju romsku djecu u školama, razvijeni su programi pomoći romskoj djeci u učenju jezika, ali ne postoje programi jačanja svijesti lokalnog

stanovništva i tu bi komisije za istinu i pomirenje mogle imati važnu ulogu. Ukazala je na važnu ulogu romskih medijatora u cijelom procesu.

Poslanik Mirsad Murić, član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore je naglasio da Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, kroz multusektorski pristup i saradnju sa nadležnim državnim organima, međunarodnim i nevladinim organizacijama preduzima brojne aktivnosti na zaštiti Roma. Saopštio je da se Odbor u izradi godišnjeg plana rada rukovodi ocjenama iz izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori i u skladu sa tim smjernicama definiše konkretne aktivnosti na poboljšanju položaja osjetljivih grupa stanovništva. Ostvareni napredak prepoznat je i od strane međunarodnih organizacija, pa je Parlamentarna skupština Savjeta Evrope Rezolucijom iz 2015. godine ukinula monitoring nad Crnom Gorom. Naglasio je da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava finansiralo izradu prvog romskog bukvara i romsko-crnogorskog rječnika.

Kornelija Ernst, poslanica Evropskog parlamenta je saopštila da je nedavno posjetila romski kamp u Napulju i uvjerila se u veoma loše uslove života. Naglasila je da je potrebna borba sa strukturnim rasizmom, jer je romsko stanovništvo žrtva rasističkih govora u državama članicama Evropske unije.

Poslanica Catarina Marcelin iz Portugala smatra da posebnu pažnju treba posvetiti Romkinjama, jer one mogu pomoći i djeci romskog porijekla. Takođe, važnim smatra finansiranje iz evropskih fondova koji treba da pomognu u rješavanju stambenih problema Roma.

Romeo Franz, član Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta je naglasio da zemlje članice ne smiju da se ponašaju pokroviteljski, već romsku manjinu treba da smatraju ravnopravnim građanima. Mnogi Romi su diskriminirani i potrebno im je omogućiti siguran pristup tržištu rada.

U završnoj riječi, poslanica Evropskog parlamenta Soraya Post je naglasila da je važno da se sve politike o Romima primjenjuju na lokalnom nivou. Istakla je da je ponosna Romkinja koja je prešla trnovit put do uspjeha i danas se ne bavi samo romskim pitanjima, već jednakošću, mirom i zaštitom svih žrtava.

Posebno je naglasila da Romi, kao ni osobe sa invaliditetom, pripadnici LGBT populacije, žrtve nasilja nijesu ranjive grupacije, već ih društvo i institucije dovode u situaciju da budu ranjivi, što oni ne žele, već hoće da budu jednaki sa ostatkom stanovništva. Uvjerena je da država treba da bude procjenjivana na osnovu toga kako se ponaša prema manjinama kojima treba pružiti jednake mogućnosti u svim oblastima života.

Na Interparlamentarnom sastanku odbora je zaključeno da politike o Romima treba da se primjenjuju kako na evropskom, tako i na nacionalnom nivou. Neophodno je da poslanici preuzmu punu odgovornost i za romske građane, jer društvo neće moći da funkcioniše ukoliko se nastavi sa diskriminacijom prema Romima. Aktivnosti u oblasti obrazovanja, zdravstva, zapošljavanja i stanovanja su ključne, ali je potrebna i politička volja za nastavak okvira za Rome na nivou Evropske unije nakon 2020. Potrebno je razviti sveobuhvatan pristup za rješavanje izazova sa kojima se države suočavaju u integraciji Roma, a poslanici Evropskog parlamenta i nacionalnih parlamenata moraju sarađivati, pri čemu nacionalna i lokalna tijela moraju konkretnije djelovati, jer se život dešava na lokalnom nivou. Svi učesnici su saglasni da treba osnovati komisije za istinu i pomirenje u državama članicama i na evropskom nivou, kako je to predloženo u Rezoluciji Evropskog parlamenta, čime bi se doprinijelo izgradnji povjerenja između romskog i neromskog stanovništva i smanjenju antiromstva.

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
MR MIHAILA ANĐUŠIĆA NA PANEL DISKUSIJI
„DOPRINOS MEDIJA SMANJENJU PREDRASUDA O ROMIMA“,
održanoj u Podgorici 8. oktobra 2018. godine

Član Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihailo Anđušić učestvovao je na Panel diskusiji na temu „Doprinos medija smanjenju predrasuda o Romima“, održanoj u Podgorici 8. oktobra 2018. Panel diskusiju je organizovala koalicija nevladinih organizacija "Ujedinjena podrška za inkluziju Roma u Crnoj Gori".

Uvodna izlaganja su imali: Šučko Baković, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Sunčica Mitrović Bakić, predstavnica Agencije za elektronske medije, Senad Sejdović, novinar

RTCG, Kristina Četković, predstavnik NVO „35mm“, Violeta Hajrizaj, predstavnik prvog romskog portala „Romalitika“ i Jelena Jovanović iz Agencije „Arhimed“.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković je saopštio da su mjere i aktivnosti preduzete na unapređenju položaja romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori dale značajne rezultate, ali još uvijek nijesu postignute dovoljne promjene.

Naglasio je da u izvještajima o radu Zaštitnika i na raznim konferencijama uvijek ističe da su Romi i dalje u kategoriji građana koji žive u teškim uslovima i kojima su prava ugrožena. Podsjetio je da rezultati istraživanja javnog mnjenja o percepciji diskriminacije pokazuju da su Romi u vrhu liste najdiskriminisanijih grupa u crnogorskom društvu. Marginalizacija i društvena isključenost Roma dominantno je uzrokovana nedostatkom održivih rješenja u oblasti obrazovanja, zapošljavanja i socio-ekonomskog statusa, što je dovelo do generacijskog siromaštva koje se ne može prevazići bez dugoročne primjene mjera afirmativne akcije.

Iako je povećan broj romske djece koja pohađaju školu, Zaštitnik ocjenjuje da obrazovni sistem još uvijek nije odgovorio na sve probleme. Ukazao je da nije uspostavljena precizna baza podataka o djeci izvan školskog sistema, niti postoji adekvatna metodologija nadgledanja kvaliteta obrazovanja, ranog napuštanja škole i neredovnog pohađanja nastave.

Nizak nivo ekonomske aktivnosti, visoka stopa nezaposlenosti, te gotovo potpuna isključenost iz organa javne vlasti karakteristike su Roma i Egipćana, uslovljene niskom stopom opšteg i stručnog obrazovanja.

Zaštitnik je podsjetio da su Romi i Egipćani u većini slučajeva izolovani od ostatka stanovništva i uglavnom žive u naseljima koja su odvojena od neromskog stanovništva.

Naglasio je da romske i egipćanske zajednice nema u političkom odlučivanju u Crnoj Gori, jer Romi nemaju autentične predstavnike u Skupštini Crne Gore, niti u skupštinama jedinica lokalne samouprave. Podsjetio je da je 2013. godine Skupštini Crne Gore podnio Inicijativu za izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika kako bi se primjenom principa afirmativne akcije stvorila mogućnost da romska nacionalna zajednica, po ugledu na predstavnike hrvatskog naroda u Crnoj Gori, dobije šansu za političko predstavljanje. Međutim, Zakon još uvijek nije izmijenjen u tom pravcu.

Zaštitnik je informisao učesnike da je 2017. godine imao u radu tri predmeta u kojima je utvrđen govor mržnje, od čega je u dva predmeta govor mržnje bio zasnovan na etničkoj pripadnosti grupe prema kojoj je manifestovan i odnosio se na Rome.

Zaštitnik Šučko Baković je istakao da su mediji uvijek bili glavni kreatori javnog mnjenja koji imaju ogromnu moć da obrazuju, utiču, podstiču, usmjeravaju i na druge načine stvaraju stavove javnosti. Mišljenja je da štampani mediji više i korektnije izvještavaju o problemima i položaju romske zajednice, ali se zadržavaju na faktografskom prenošenju činjenica, bez analize konteksta događaja i kritičkog preispitivanja uzroka problema. Istraživanja su pokazala da se većina vijesti o Romima nalazi u rubrici „Hronika“ i da najveći dio vijesti govori o nedozvoljenim i kažnjivim radnjama koje su počinili Romi. Smatra da je u medijima još uvijek prisutno etiketiranje prema romskoj zajednici i prenošenje odgovornosti sa pojedinaca na cijelu grupu, čime se nanosi šteta cijeloj manjinskoj zajednici. Naglasio je da su primjeri neprofesionalnog izvještavanja i sada prisutni, jer se nacionalnost ponekad ističe prije imena i prezimena, čak i kada je to potpuno irelevantno za priču o kojoj se izvještava. Zaštitnik je sugerisao medijima da izbjegavaju navođenje etničke pripadnosti Roma i drugih nacionalnih grupa kada se govori o krađama, tučama, nesrećama, jer to stvara i jača predrasude. S druge strane, ukoliko postoje indicije da je neko pretučen ili da se prema njemu loše ophodilo zato što je Rom, onda je taj podatak važan, jer ukazuje na ugroženost i diskriminaciju. I dalje se može sresti prikazivanje fotografija djece Roma kako bi se ilustrovali teški uslovi njihovog života, a time se podržavaju stereotipi.

Zaštitnik ocjenjuje da dobra zakonska rješenja nijesu dovoljna da bi se romski glas čuo šire u javnosti. Očekuje da će primjera direktne diskriminacije biti sve manje, ali će u narednom periodu izazov biti borba protiv indirektna diskriminacije.

Apelovao je na novinare da se pridržavaju osnovnih principa i Kodeksa novinara, podsjećajući da javni servis po prirodi stvari mora sadržajnije da se bavi temama od značaja za sve pripadnike manjinskih zajednica. Ukazao je da je važno da mediji posvete pažnju praćenju položaja ranjivih grupa i kada one nijesu u žiži interesovanja kreatora javnih politika.

Zaključio je da bi mediji sa više pažnje trebalo da izvještavaju o pripadnicima manjinskih grupa, da se posvete analizi uzroka siromaštva kod pripadnika romske populacije i da Rome prikazuju kao dio zajednice.

Svoje izlaganje Zaštitnik je završio podsjećanjem na riječi profesorice Gordane Vilović sa Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu koja je saopštila da „mediji treba da budu romski zastupnici, advokati, ne zaboravljajući da je čovjek najvažniji, nezavisno od toga kojem narodu po rođenju pripada“.

Predstavnica Agencije za elektronske medije Sunčica Mitrović Bakić je saopštila da u Crnoj Gori gotovo ne postoje programi namijenjeni romskoj zajednici, jer od 13 crnogorskih televizijskih stanica postoji samo jedna emisija o Romima i to na javnom servisu. Postoji romski radio koji ima ograničen domet djelovanja, a samo dvije lokalne radio stanice izvještavaju o Romima. Obrade tema najčešće su takve da podstiču stereotipe i diskriminaciju prema ovoj populaciji. S obzirom na opšti trend prisustva „lake zabave“ u medijima, problemi iz realnog života se nedovoljno emituju. Ocijenila je da crnogorskom društvu nedostaju kvalitetni medijski sadržaji koji suštinski informišu, ukazuju na probleme i podstiču inkluziju. Smatra da je podrška države važna, jer produkcija kvalitetnih medijskih sadržaja zahtijeva novčana sredstva. Prisustvo stereotipa je karakteristika radijskih i televizijskih sadržaja, dok je govor mržnje češći na portalima. Ocjenjuje da programski sadržaji koji su namijenjeni romskoj populaciji nikada neće biti dovoljno interesantni za komercijalne medije, pa je uloga javnih servisa presudna. Saopštila je da je Agencija za elektronske medije u prethodne tri godine raspolagala fondom sredstava za podršku sopstvene produkcije radijskih emitera. Od pet konkursa realizovanih u protekle tri godine putem kojih je postojala mogućnost i za finansiranje programa za romsku zajednicu, samo tri granta su realizovana. Riječ o dva granta za Romski radio i jedan programski sadržaj koji se emituje na Anteni M. Smatra da je neophodna opšta senzibilnost društva i medija o potrebi za ovakvim sadržajima, a dužnost svih institucija koje se bave ljudskim pravima, kao i civilnog društva jeste da podsjećaju medije na važnu ulogu koju treba da koriste u pravcu opšteg dobra. Vjeruje da će država prepoznati potrebu za stvaranjem dugoročnog i stabilnog fonda koji bi bio podrška finansiranju programskih sadržaja za koje ne postoji interes komercijalnih medija, ali postoji interes javnosti.

Senad Sejdović, novinar RTCG je govorio o svom iskustvu u Televiziji Crne Gore. Saopštio je da se od 2006. na Radiju Crne Gore emituje emisija o Romima na romskom jeziku, a od 2009. godine prikazuje se na Televiziji Crne Gore. Emituje se dva puta mjesečno, u trajanju od 25 minuta, što nije dovoljno da se prikaže život jedne populacije. Naveo je da brojne nevladine organizacije rade na poboljšanju položaja pripadnika romske populacije, ali su njihove aktivnosti kratkoročne i projektno orjentisane. Kamp Konik 1 najčešće je bio sinonim za Rome u Crnoj Gori, a negativne slike su pratile gotovo sve medijske priče o Romima. Kada je riječ o govoru mržnje smatra da je Kodeks novinara jasan i svi novinari bi trebalo da ga poštuju. Neophodno je mijenjati svijest pripadnika romske populacije, ali i cjelokupnog društva.

Predstavnica NVO „35mm“ Kristina Četković je saopštila da su u okviru projekta finansiranog od strane Ambasade Australije u Republici Srbiji sprovedli istraživanje i analizu zastupljenosti marginalizovanih grupa u medijima. Projektom su obuhvaćeni Romi, pripadnici LGBT zajednice, osobe sa invaliditetom, žene žrtve porodičnog nasilja, bivši korisnici droga i drugih psihoaktivnih supstanci i mladi. Projekat je rezultirao emitovanjem šest emisija o marginalizovanim društvenim grupama na Radiju „Krš“ i publikovanjem sedam tekstova čiji autori su pripadnici marginalizovanih grupa.

Prvi ciklus analize realizovan je u decembru 2017. i januaru 2018, a drugi u aprilu i maju 2018. Utvrđeno je da se marginalizovanim grupama u medijima posvećuje malo prostora i pažnje, po jedna osmina stranice u štampanih medijima. Takođe, pripadnici manjinskih grupa rijetko su izvor informacija i direktni sagovornici, već o njima najčešće govore drugi. U periodu između dva ciklusa istraživanja nije bilo značajnijih promjena u pogledu zastupljenosti marginalizovanih grupa u medijima. Smatra da se pripadnicima romske populacije ne daje prilika i mogućnost da se bave politikom. Pripadnici marginalizovanih grupa žele da govore o pozitivnim iskustvima iz njihovog života, dok ljudi iz ostatka društva o njima uglavnom govore u negativnom kontekstu. Od marginalizovanih grupa u medijima najviše su zastupljeni mladi, zatim osobe sa invaliditetom, pa Romi, a na kraju su pripadnici LGBT zajednice i bivši korisnici psihoaktivnih supstanci. Zaključila je da je važno da novinari budu edukovani o ljudskim pravima kako bi iz tog ugla posmatrali probleme sa kojima se suočavaju pripadnici ranjivih grupa.

Predstavnica prvog romskog portala „Romalitika“ Violeta Hajrizaj je naglasila da je njihov cilj da objektivno i tačno informišu javnost o svim važnim pitanjima, a posebno o životu Roma. Portal je počeo sa radom 5. novembra 2017. godine- na dan obilježavanja Dana romskog jezika. Tri stalna člana redakcije i pet mladih iz romske zajednice žele da ukažu na probleme sa kojima se suočavaju, ali i da doprinesu smanjenju predrasuda prema Romima. Naglasila je da su pohađali obuku o novinarstvu na

kojoj su učili o osnovnim formama izvještavanja. Želja im je da sami Romi izvještavaju o Romima i da sarađuju sa ostalim stanovništvom kako bi zajednički doprinijeli poboljšanju položaja pripadnika romske populacije u Crnoj Gori.

Jelena Jovanović iz Agencije „Arhimed“ je predstavila rezultate istraživanja o zastupljenosti Roma u medijima, čiji cilj je bio provjera kvaliteta i kvantiteta njihove zastupljenosti na televiziji, štampanim i onlajn medijima u prvoj polovini 2018. U tom periodu zabilježena je 721 objava o Romima, odnosno u prosjeku četiri objave dnevno. Poređenja radi, u prvoj polovini 2017. godine evidentirane su 822 objave o Romima. U većem broju objava se afirmativno govorilo o Romima, a u 113 slučajeva negativno, dok je 87 objava sadržalo stereotipe o pripadnicima ove populacije. Romi su najzastupljeniji u informacijama o integraciji i u rubrici „Hronika“. Najčešće su pojedinci govorili o Romima, a zatim predstavnici Vlade Crne Gore. Međutim, analizom je utvrđeno da su pojedinci najčešće negativno govorili o Romima.

Ključni rezultati ovog istraživanja su pokazali da je prisutno irelevantno pominjanje etničke pripadnosti, akcenat u izvještavanju je na negativnom, a ne afirmativnom aspektu, izostaju predlozi za rješavanje uočenih problema, a negativne fotografije o Romima prate određeni tekst.

U diskusiji su učestvovali: mr Mihailo Anđušić, član Odbora za ljudska prava i slobode, Ajša Hadžibegović, razvojna direktorica u NVO „Građanska alijansa“, Fana Delija, izvršna koordinatorka Centra za romske inicijative, Samir Jaha, izvršni direktor NVO „Mladi Romi“ i Dragoljub Duško Vuković, predstavnik NVO „Media centar“.

Tokom diskusije učesnici su komentarisali rezultate istraživanja, kao i ulogu koju novinari, urednici medija, predstavnici nadležnih institucija, ali i svaki građanin treba da imaju u cilju smanjenja predrasuda prema svim ranjivim grupama. Takođe, bilo je riječi o samoregulaciji i ulozi samoregulatornih tijela u sprečavanju negativnog izvještavanja. Ocijenjeno je da samoregulacija u Crnoj Gori nije efikasna i da bi svaki od portala trebao da ima administratora. Dobro je što pojedini mediji imaju svoje ombudsmane, ali bi trebalo jačati ulogu Medijskog savjeta za samoregulaciju. Veoma je bitno da se identifikovani problemi rješavaju strateški.

Član Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihailo Anđušić je istakao da je Odbor za ljudska prava i slobode svojim aktivnostima, u okviru zakonodavne i kontrolne funkcije Skupštine, značajno doprinio poboljšanju položaja pripadnika romske populacije u Crnoj Gori. Ocijenio je da je u mnogim oblastima ostvaren napredak, a naročito u obrazovanju koje je preduslov za kvalitetnu inkluziju romske populacije u crnogorsko društvo. Smatra da podaci o zastupljenosti Roma u medijima mogu biti korisni za kreiranje budućih aktivnosti kojima bi se doprinijelo smanjenju predrasuda prema pripadnicima ove populacije. Zaključio je da se samo zajedničkim i koordiniranim aktivnostima mogu postići vidljiviji rezultati u ovoj oblasti.

S obzirom na ogromnu ulogu u društvu, ocijenjeno je da mediji u narednom periodu treba da daju još veći doprinos smanjenju predrasuda prema Romima. Zaključeno je da se jedino zajedničkim djelovanjem, uz koordinirane akcije svih nadležnih subjekata i u saradnji sa pripadnicima romske populacije, mogu postići rezultati u eliminisanju postojećih stereotipa o Romima.

ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković